

EN LÄRARHANDLEDNING TILL JULIE

Av Carl-Johan Markstedt

Julie bygger på August Strindbergs pjäs Fröken Julie. Filmens handling är förlagd till slutet av 1930-talet och skildrar ett passionerat triangeldrama där överklassflickan Julie utmanar konventionerna och ger sig in i en farlig lek när hon uppvaktar faderns betjänt.

Det är midsommarafton och överklassflickan Julie har valt att stanna hemma på herrgården istället för att följa med sin far, greven, till släktingarna. När Jean, grevens betjänt, återvänder efter att ha följt greven till tågstationen, ser han hur Julie dansar med tjänstefolket. Han blir själv uppbjuden av henne. "I kväll är fröken Julie galen igen; komplett galen!" utbrister han när han kommer in i köket där hans fästmö, kokerskan Kristin, väntar.

Att grevens dotter deltar i folkets midsommarfirande väcker förvåning, och det

börjar snart pratas och skvallras. Inne i köket diskuterar Jean och Kristin frökens opassande beteende. De konstaterar att hon varit ur balans sedan förlovningen med hennes förra fästman slogs upp. Dessutom, konstaterar Kristin, har hon sin period. Men det är uppenbart att Julie inte alls mår bra. Hon har ärr på sina handleder där hon skurit sig själv.

Julie dyker upp i köket och envisas med en andra dans med Jean. Han varnar henne för vad folket ska tänka, men Julie vill inte lyssna. "I afton är vi till fest som glada människor och lägger bort all rang", säger hon.

Midsommarnatten utvecklar sig till ett triangeldrama. När Julie inte är i köket kysser och smeker Jean och Kristin varandra passionerat, och när Julie kommer in flirtar hon ohämmat med Jean. Kristin ser vad som pågår men ingriper inte. Jean i sin tur slits mellan olika känslor men får allt svårare att stå emot Julies uppvaktning.

I en nyckelscen berättar Julie och Jean om sina drömmar för varandra. Julie drömmer om att falla, medan Jean drömmer om att få klättra upp i trädet och plundra fågelboet på guldägg.

Så tättnar dramatiken. Kristin försvinner in på sitt rum, bondfolket är plötsligt på väg ner i köket och Julie och Jean flyr in i Jeans sovrum där de har sex med varandra. Folket förstår vad som skett – och allt är med ens förändrat. Maktbalansen mellan Julie och Jean har skiftat och de visar nya sidor av sig själva. Jean är nu den som domderar och befäller, medan Julie vacklar och är förvirrad. De planerar att fly men kommer inte iväg. Julie blir allt mer uppgiven. "Vems är felet? ... Vad rör det oss vems felet är! Det är ändå jag som får bära skulden, bära följderna", säger hon. Greven ringer i telefonen, han är hemma och vill ha sina stövlar och sitt kaffe. Jean tappar sin kraft, blir åter drängen som lyder. Allt känns med ens hopplöst, Jean räcker rakkniven till Julie och hon reser sig och går ut i den ljusa morgonen.

Fröken Julie

August Strindbergs naturalistiska sorgespel *Fröken Julie* skrevs 1888 och hade urpremiär i Köpenhamn året efter med Siri von Essen i rollen som Julie. I Sverige sattes pjäsen upp först 1906. Den har tidigare filmatiserats bland annat 1912 (stumfilm i regi av Anna Hoffman-Uddgren) och 1951 (regi Alf Sjöberg). I *Julie* har alla scenanvisningar strukits. I övrigt bygger filmen helt på Strindbergs text.

Ett samtal med regissören Helena Bergström

Varför ville du filmatisera *Fröken Julie*?

Under arbetet med min uppsättning av *Fröken Julie* på Stockholms stadsteater 2011 fick jag hela tiden bilder i huvudet kring hur skeendet och olika detaljer i berättelsen skulle kunna gestaltas i en filmatisering. Berättelsens centrala tema vad gäller klass, kön och identitet är också alltid högaktuellt. Det kändes därför både spännande och viktigt att skildra den här berättelsen på film. Man kan komma närmare historien då och film är ju också ett mer tillgängligt medium.

Varför tror du *Fröken Julie* är en av Strindbergs mest uppsatta pjäser världen över?

För att det är en så spännande historia som rymmer så mycket.

Är detta ett nytt sätt att angripa Strindberg?

Ja, eftersom det är jag som regisserar *Julie*, och Nadja, Björn och Sofi som spelar rollerna. Det har ju inte gjorts tidigare ... För mig är det viktigt när man tar sig an en klassiker att tänka, "vad betyder detta för mig?" och inte känna kravet att följa de tidigare satta hjulspåren. När jag läste pjäsen inför teateruppsättningen såg jag något helt annat än jag tidigare sett i pjäsen. Jag blev till exempel väldigt intresserad av Kristin. Såg henne lite som Jessica Lange i *Postmannen ringer alltid två gånger*. En sexig kvinna som är trygg i sin identitet. Julie däremot är för mig en oerhört ensam tjej som tvivlar på allt, inte minst sig själv. Hon har så ont i själen. Hon skär sig för att den yttre smärtan ska

döva det onda hon känner i sitt inre. Hon söker sig ner till köket den där midsommarkvällen för att hon längtar efter att få det Kristin har... I den här versionen blir det ett triangeldrama eftersom Kristin får vara en hel människa och inte bara en surkärning vid spisen.

Hur kan filmen beröra unga tjejer och killar i dagens samhälle?

Julie är en oerhört ensam person som starkt söker efter sin identitet. Hon har en dödslängtan som kan vara bra att reflektera över. Man behöver givetvis inte må som hon, men det kan vara nyttigt att få ett stråk av hennes tankevärld. Det finns väldigt många unga som mår dåligt idag och känner sig ensamma. Vi har en självmordsstatistik som bara ökar. Det är ju naturligt att söka sin identitet som ung men nu lever man också ett liv på nätet som gör att allt blir tuffare. Betjänten Jean vill hela tiden vara någon annan än den han egentligen är. Han vill bort från sin klass. Han säger att han vill upp. Frågan är om han blir lyckligare av det.

Hur har ni arbetat med bildspråket?

Filmen kan delas upp i tre akter och en epilög. Den första fasen gestaltar lugnet före stormen. Där ligger vi med vackra stilla bilder. Allt är till synes bekant, tryggt och lugnt. Den andra fasen gestaltar uppbrottet hos rollkaraktärerna och viljan att ta sig ur fångelset och vidare någon annanstans. Då arbetar vi mycket med närbilder. Täta bilder där vi går in och ut ur fokus. Den tredje fasen, när uppbrottet är ett faktum och alla spelreglerna är förändrade arbetar vi mycket med handkamera. Det ska kännas i varje rörelse att allt är satt ur spel och ingenting längre är som förut. Under epilögen kommer lugnet efter stormen. Då söker vi ett mer sakralt läge som ger en känsla av stillhet.

Hur har ni arbetat med musiken i filmen?

Musiken till filmen är specialskriven av kompositören Per Andréasson som även skrivit musik till mina tidigare två filmer. *Vårens första dag* av och med Laleh är filmens slutlåt. Jag tycker hemskt mycket om den och den har en text som är en slags kommentar till slutet. Jag vill ju förstås inte att Julie ska dö! Laleh är också en artist som jag har stor respekt för. Hon har en stark integritet och är en viktig förebild för många unga tjejer.

Introducera filmen

Här är några förslag på hur klassen kan förberedas inför filmvisningen.

- Introducera August Strindberg och hans författarskap.
- Läs pjäsen – eller några scener i pjäsen.
- Diskutera något av filmens teman (se sidan 6).
- Om klassen ska göra en mer utförlig filmanalys bör de förberedas på uppgiften innan biobesöket. Förslagsvis kan de uppmanas att vara särskilt uppmärksamma på hur filmen inleds (anslag), hur karaktärerna presenteras och framställs, vad som driver filmen framåt (konflikt), när konflikten når sin höjdpunkt (klimax) och hur filmen slutar (avtoning). Eleverna kan också få fundera över vilka teman filmen kretsar kring och hur de uppfattar filmens budskap (premiss). Tipsa dem gärna om filmens bildspråk (se sidan 2).

Tips!

I kopieringsmaterialet *Känn på litteraturen 3 – en guide genom 10 klassiker* (Sanoma utbildning) finns en heltäckande vägledning till *Fröken Julie* med förslag på hur läsningen kan introduceras, planeras och följas upp. I läroboken *Svenska impulser 2* (Sanoma utbildning, GY) finns ett utdrag ur *Fröken Julie*.

Diskussionsfrågor

- 1** Hur upplevde du filmen? Vilka tankar och känslor väckte den hos dig?
- 2** Filmer byggs ofta upp kring en konflikt – något som driver handlingen framåt och gör att man vill veta hur det ska gå. Vad är filmens konflikt?
- 3** Var och när utspelar sig filmen? Hur framställs filmens miljö? Hur är det att leva där?
- 4** Beskriv Julie. Hur är hon som person och hur ser hon på sig själv? Vad får vi veta om hennes uppväxt? Hur har den format henne?
- 5** Beskriv Jean. Hur är han som person och hur ser han på sig själv? Vad får vi veta om hans uppväxt? Hur har den format honom?
- 6** Beskriv Kristin. Hur är hon som person och hur ser hon på sig själv?
- 7** Greven, Julies pappa, är knappt med i filmen. Ändå är hans närvaro stark. Vilket inflytande har han på filmens karaktärer?
- 8** Det talas ofta om "folket". Vilken bild ger filmen av "folket"?
- 9** Julie är överklass, Jean betjänt. Hur förväntas personer i deras ställningar tala och uppföra sig? På vilka sätt bryter Julie och Jean mot dessa förväntningar? Finns det liknande förväntningar på oss idag?
- 10** Vilken bild ger filmen av hur kvinnor respektive män ska vara? Jämför med idag.
- 11** Varför flirtar Julie med Jean? Hur reagerar han? Vad känner de egentligen för varandra? Varför gör inte Kristin något? Vad tänker du om deras sätt att agera?
- 12** Efter att Julie och Jean haft sex förändras allt. Varför? Vilka nya sidor visar de av sig själva? Hur har de förändrats och hur kan man förstå det?
- 13** Under sista delen av filmen diskuterar Julie och Jean vad de ska göra. Vilka olika lösningar ser de? Vad är det som hindrar dem?
- 14** Hur tolkar du slutet?
- 15** Vem eller vilka bär det största ansvaret för att det går som det går? Julie? Jean? Kristin? Julies mor? Julies far? Folket? Samhället?

Filmens karaktärer

Ett sätt att närma sig filmens karaktärer kan vara att låta eleverna para ihop karaktärerna med olika egenskaper eller känslotillstånd. Be eleverna rita tre spalter på ett papper – en för Julie, en för Jean och en för Kristin – och fylla i de egenskaper som de tycker passar bäst in på respektive karaktärer. En viss egenskap kan passa på flera karaktärer. Alla egenskaper behöver inte vara med. Eleverna får även gärna lägga till andra egenskaper än de som nämns här. Låt eleverna jämföra med varandra och motivera sina val.

viljestark

lössläppt

stolt

falsk

arrogant

moralisk

förvirrad

olycklig

själsäker

destruktiv

ansvarsfull

feg

maktlysten

stabil

avundsjuk

Tre teman

Låt eleverna fördjupa sig, enskilt eller i grupp, i ett av filmens teman. Redovisa muntligt eller skriftligt.

Identitet

Julie kan ses som en berättelse om identitet och identitetslöshet. Julie är överklassflickan som kan tyckas ha allt men som samtidigt känner sig fången och drömmer om att falla. Jean är betjänten som vill klättra men darrar under grevens makt. Den enda som verkar trygg i sig själv är Kristin. Hur ser filmens karaktärer på sig själva och hur vill de att andra ska uppfatta dem? Vad är det de längtar efter och varför är det så svårt för dem att kunna förverkliga sina drömmar? Vilka förväntningar finns på oss idag för att vi ska passa in? Vad ger status och makt, och vad händer om man inte lever upp till kraven och förväntningarna?

Kärlek

Julie kan ses som ett passionerat triangeldrama. Hur ser relationerna ut mellan filmens karaktärer: mellan Jean och Kristin, mellan Jean och Julie, och mellan Julie och Kristin? Hur förändras relationerna under filmens gång? Vad drar Julie och Jean till varandra, och varför är en relation mellan dem så otänkbar? Vad tänker och känner Kristin om allt? Varför gör hon inget? Vilken bild ger överhuvudtaget filmen av kärlek och sexualitet? Vad kan kännas igen från vår tid och vad är helt annorlunda?

Genus

Julie kan ses som en berättelse om kvinnligt och manligt. Julies mor uppfostrade Julie till ett "naturbarn" och försökte bryta könsrollerna på gården. Det visade sig omöjligt. I slutet av filmen, när Jean säger att han aldrig skulle ta sitt liv, frågar Julie: "Därför att ni är man och jag är kvinna? Vad är det då för skillnad?" Hur förväntas kvinnor och män vara i den miljö där filmen utspelar sig? Hur går det för Julies mamma – och för Julie själv – och vad tycks filmen anse om det? Vad har förändrats vad gäller förväntningar på kvinnor och män sedan den tid då filmen utspelade sig? Vad är sig likt?

Pjäsen och filmen

Läs Strindbergs pjäs *Fröken Julie* i klassen och jämför med filmen. Filmen bygger på Strindbergs text, även om scenanvisningarna är strukna och handlingen framflyttad från 1800-talets slut till 1930-talet. Samtidigt är naturligtvis filmen en tolkning av texten: av hur replikerna ska framföras, hur karaktärerna ska agera och hur miljön ska presenteras. Filmmediet ger också andra förutsättningar än teatern. Här är exempel på vad eleverna kan ta fasta på i sin jämförelse.

- Hur framställs karaktärerna i *Julie*? Vilka likheter och skillnader ser du jämfört med pjäsen?
- Hur presenteras filmens miljö? Vilka likheter och skillnader ser du jämfört med pjäsen?
- Filmen lämnar ibland köket där pjäsen utspelar sig. Ge exempel. Vad tillför dessa scener?
- Tillför filmen några nya dimensioner till berättelsen? Vilka?

Tips!

I kopieringsmaterialet *Känn på litteraturen 3 – en guide genom tio klassiker* (Sanoma Utbildning) finns en heltäckande handledning till *Fröken Julie*. Där finns en utförlig sammanfattning av pjäsen, konkreta förslag på hur läsningen kan planeras, introduceras och följas upp samt ordförklaringar. Mer Strindberg finns i läromedelspaketet *Svenska impulser (GY)* och *Svenska Direkt* (högstadiet).

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Originaltitel	JULIE
Producent	PETRA JÖNSSON
Exekutiv producent	COLIN NUTLEY
Regi & manusbearbetning	HELENA BERGSTRÖM
Fotograf	JENS FISCHER
FSF Klippning	PERRY SCHAFFER
Musik	PER ANDRÉASSON
Scenograf	MATILDA SJÖBERG
Kostymör	MARIA FELLIDIN
Maskör	KATRIN WAHLBERG
Produktionsljud	BO PERSSON, STEFAN LJUNGBERG
Passare	ADRIAN WESTER
Belysningsmästare	LARS-GÖRAN NYGREN
Platsletare	NICLAS CARLSUND
Stillbilder	TONY NUTLEY

ROLLISTA

Julie	NADJA MIRMIRAN
Jean	BJÖRN BENGTSSON
Kristin	SOFI HELLEDAY

ÖVRIGA ROLLER GESTALTAS AV

ROBERT PANZENBÖCK HANNA NILSSON ISEDAL TOMMY WÄTTRING ANNA OLSSON FREDRIK WAGNER DANIEL STORBJÖRK JASMINA TUKIAINEN ANDERS NILSSON MATILDA TJERNELD MOLLY NUTLEY CHARLIE GUSTAFSSON

TEKNISKA UPPGIFTER

Speltid	1 tim 48 minuter
Bildformat	1:1,85
Ljud	5.1 Digital
Distribution	AB Svensk Filmindustri
Biopremiär	1 mars 2013